

З РОМАНСЬКОЇ ЕТИМОЛОГІЇ: ДО СЕМАНТИКО-ТИПОЛОГІЧНОГО КРИТЕРІЮ ПОЯСНЕННЯ ЛАТ. *QUAERĒRE*

У статті пропонується нова етимологія латинського дієслова *quaerere*, яка ґрунтується на семасіологічних і типологічних принципах. Спостереження над семантичною еволюцією рефлексів *quaerere* в романських мовах використовуються для підтвердження запропонованої етимології.

Ключові слова: етимологія, семасіологія, семантична еволюція, романські мови, лексема.

У романському мовному просторі існують лексеми, історія яких, незважаючи на величезний досвід етимологічних та семасіологічних досліджень, і досі залишається неясною. До таких лексем належить латинське дієслово *quaerere*, яке вже тривалий час дає дослідникам підґрунтя для дискусій щодо його етимології та семантичної еволюції його рефлексів у різних романських мовах. У класичній латині *quaerere* має такі значення: «шукати, розшукувати», «намагатися, прагнути, сильно хотіти», «намагатися придбати, здобувати», «запитувати», «досліджувати», «вести слідство, допитувати» (Forcellini, V, 15–16; Ernout, Meillet, 971; Walde, Hofmann, 2, 396; Bréal, Bailly, 294; OLD, 1533; Дворецкий, 841; Трофимчук, 518)¹. Попри первісну полісемію це дієслово отримало статус базової лексеми з тим чи іншим конкретним значенням («запитувати», «просити», «любити» тощо) у різних романських мовах. Пропонована стаття репрезентує досвід дослідження та опису всього шляху лексеми від індоєвропейської прамови до сучасних романських мов і дає відповідь на деякі питання етимології та семантичної еволюції цієї лексеми, що мала широкий ужиток у різних мовах романської групи в усі періоди їхньої історії.

Дієслово *quaerere* було поширеним у латинській мові — як класичній, так і народній. Уживалося воно в усіх названих вище значеннях. Наведемо кілька типових прикладів із творів, у яких відбилися тенденції, властиві народному мовленню: «set moriens pauper uaticum debet *quaerere*» (Ap. Met., 6, XVIII) — «проте бідняк, що помирає, має *пошукати* гроші на дорогу»; «Confusus itaque et novitate facinoris attonitus, *quaerebam* quid excanduisset» (Pet. Sat., CXXXVII) — «Збентежений і здивований новиною про злочин, я *запитував*, чому вона так гарячує»; «Vt opinor, *quaerunt* litterae hae sibi liberos: alia aliam scandit» (Pl. Pseud., 23–24) — «Треба думати, що букви *хочуть* собі дітей: одна на одну піднімається». Подані приклади ілюструють широкий значеннєвий спектр уживання дієслова *quaerere*.

¹ Список скорочень див. у кінці статті.

У науковій літературі питання етимології *quaerĕre* представлене кількома версіями. В авторитетних джерелах пояснення цієї лексеми зводиться до вказівки на те, що вона невідома і незрозуміла (Walde, Hofmann, 2, 396–397; Ernout, Meillet, 972; Бенвенист, 331). Дотепною, але не більше того, можна назвати гіпотезу, залишену М. Т. Варроном: «сам *quaerĕre* походить від того, що намагаються чимось (якоюсь річчю) заволодіти»². Тобто легендарний знавець народної етимології припускає, що *quaerĕre* є складеним із *quae* та *res* дієсловом. Це словосполучення приблизно можна перекласти: «яка річ, справа». Е. Форчелліні, наводячи у своєму словнику варронівську версію утворення дієслова, так пояснює його значення: «Quaero — це, власне, докладати зусиль, щоб втрачена річ або та, якої ми не маємо, була відновлена або знайдена» (Forcellini, V, 15). Через подібні пояснення замість наукової етимології цього дієслова має лише результат поєднання очевидної семантики зі штучно витученими з корпусу дієслова його фрагментами. Стосовно визначення М. Т. Варрона, дослідник його творчості П. Флобер зауважив, що *quaerĕre* він (Варрон) «акробатично притягнув від *quae* та *res*»³.

Насправді *quaerĕ* (*quairĕ*) — це колишне **quaisĕ*, саме такою була архаїчна форма (Ernout, Meillet, 971). Дослідники історичної фонетики латинської мови давно довели, що дифтонг *ai* перейшов у *ae* ще на початку II ст. до н. е. (*ai* > *ae*)⁴. Надгробний напис 139 р. до н. е. дає приклад старого написання дієслова *quaerĕ*: «*ne quairatis honore quei minus sit mandatus*» (Федорова, 114) — «не *numaite* про почесну посаду, яку йому не (встигли) доручили». Важливим свідченням первинності дифтонга *ai* у структурі *quaerĕ*, безумовно, виступають тексти, написані оскською мовою, оскільки, як відомо, вона є найконсервативнішою з-поміж усіх італійських мов щодо фонетики. Тому показовим є написання оскського іменника *kvaisstur*, що відповідає лат. *quaestor*, спорідненому з *quaerĕ*⁵. Стосовно *r*, яке відіграло головну роль у версії М. Т. Варрона щодо іменника *res*, прихованого у структурі дієслова, слід зазначити, що цей звук є результатом закономірного ротацізму інтервокального *s* (*s* > *r*)⁶.

Таким чином, базовою, найдавнішою з відомих у романістиці формою, від якої має починатися аналіз латинської лексеми, є **quaisĕ*, і саме в ній можна вбачати індоєвропейське коріння та індоєвропейське вихідне значення.

Перш ніж викласти міркування щодо місця *quaerĕ* в індоєвропейському мовному просторі, зауважимо, що в своєму аналізі ми спираємося на існуючу гіпотезу, яка, на нашу думку, заслуговує на увагу, хоч і не отримала подальшого розвитку і не була науково доведена, та й багато авторитетних учених відкинули її, не давши права на існування. Перелік гіпотез щодо етимології *quaerĕ* подає словник А. Вальде і Й. Б. Гофмана, серед них є й та, яку ми вважаємо цілком достовірною і такою, що потребує докладнішої розробки. Йдеться про можливість розгляду *quaerĕ* як похідного від іє. кореня **ais-* та займенника *quae*, проте цю гіпотезу Вальде і Гофман вважають сумнівною, апелюючи до нюансів структури слова, які заважають погодитися з нею (Walde, Hofmann, 2, 396–397). О. М. Трубочов згадує припущення Я. Отрембського, згідно з яким **quaisĕ* — це **k-u-aisĕ*, де *k-* — префікс, який у слов'янських мовах виступає як суфікс лексе-

² Varron. La langue latine. — Paris, 1985. — Т. 2. Liv 6. — Р. 37.

³ Ibid. — Р. 17.

⁴ Нидерман М. Историческая фонетика латинского языка. — М., 1949. — С. 62.

⁵ Тронский И. М. Историческая грамматика латинского языка. — М., 1960. — С. 31–32.

⁶ Савченко А. Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. — М., 1974. — С. 72.

ми *искати* (походження *искати* від **ais-* не викликає сумнівів у лінгвістів; ЭССЯ, 8, 239). Слід зазначити, що сам О. М. Трубочов вважає таку гіпотезу малоймовірною. Що ж до гіпотези Я. Отрембського, то вона видається цікавою, але тільки з погляду можливості існування префікса в архаїчній формі латинського дієслова, адже навіть морфемного аналізу *quaisō* в літературі так і не було зроблено. Нижче подаємо наш власний погляд на етимологію *quaerō* і на ідею спорідненості *quaerō* з **ais-*.

По-перше, у випадку зі слов'янською лексемою *искати* може йтися лише про індоєвропейський словотворчий суфікс *-ske-* / *-sko-*, що утворював теперішній час (цей суфікс зберегла не тільки слов'янська, а й інші мови), тоді як індоєвропейський формант, приєднаний до кореня латинської лексеми, має починатися з *k^w*-, оскільки саме такий етимологічний звук позначається в латині диграфом *qu* (приймаючи цю гіпотезу, мусимо зазначити, що латинське дієслово — єдине з усіх споріднених форм в інших індоєвропейських мовах приєднало до кореня **ais-* цей формант). По-друге, ідея ототожнення префікса і суфікса видається некоректною як з огляду на різницю в часі їхньої появи в індоєвропейській прамові (вважається, що префікси виникли значно пізніше за суфікси⁷), так і в питанні лексичного матеріалу, що слугував базою для їх утворення (іменники, дієприкметники, прислівники, прийменники — для префіксів, службові частини мови — для суфіксів). Висновок, з яким ми однозначно погоджуємося, — це теза про походження *quaerō* (разом з *искати*) від **ais-* та визначення *quaerō* як складного дієслова.

Довести це можна здебільшого теоретично, порівнюючи латинську лексему з індоєвропейським лексичним матеріалом, застосовуючи порівняльно-історичний метод аналізу, оскільки емпіричного матеріалу щодо витоків *quaerō* в літературі немає. Дослідження подібних лексем промовисто ілюструється словами Й. М. Тронського: «Пам'ятки більш-менш значних розмірів, що дозволяють робити висновки про граматичну систему латинської мови, з'являються в кінці III ст. до н. е., і система ця виступає вже в “готовому” вигляді, як така, що склалася в усіх своїх суттєвих частинах, а потім зазнає лише порівняно невеликих змін аж до останніх віків існування античного суспільства. Становлення системи не піддається, таким чином, безпосередньому спостереженню, і показати її принаймні в перспективі можна тільки за допомогою порівняльно-історичного методу, у зіставленні з реконструйованим найдавнішим станом індоєвропейських мов у цілому, мов італійської гілки зокрема»⁸.

Отже, *quaisō* — це саме та форма, яку маємо в «готовому» вигляді, решта — висновки, які можна зробити під час аналізу.

1. Походження *quaisō* від **ais-* доводиться не стільки формально, виходячи зі збігу форм, скільки насамперед семантично, бо значення латинського дієслова збігається зі значенням як індоєвропейського кореня, так і лексем, що безперечно походять від **ais-*. Словники латинської мови фіксують *quaerō* з широким спектром значень, серед яких — «розшукувати», «вимагати», «дуже хотіти», «прагнути» (Е. Форчелліні для передання двох останніх значень вдається до лат. дієслова *cupio*; Forcellini, V, 16). Саме ці визначення подаються у словнику

⁷ Якщо загалом може йтися про такий елемент структури індоєвропейського слова, як префікс, оскільки найдавніші префікси в деяких індоєвропейських мовах сягають реліктових прийменників. А час втрати ними статусу самостійних лексичних елементів і приєднання до наступних повнозначних слів уже на правах префіксів необов'язково припадає на добу існування спільноіндоєвропейського мовного стану.

⁸ Тронский И. М. Очерки из истории латинского языка. — М., 1953. — С. 91.

Ю. Покорного для іє. кореня **ais-* (Pokorny, 16). А ось деякі лексеми інших індоєвропейських мов, що сягають **ais-*: авест. *isaiti* «шукає», «бажає»; дінд. *ic-chāti* «шукає», «бажає»; ст.-сл. *искати* «шукати», «прагнути», «хотіти», «просити»; двн. *eiskōn* «вимагати», «питати»; н. *heischen* «наполегливо вимагати», «просити»; дсакс. *ēskon* «вимагати», «питати»; дангл. *āscian* «вимагати», «питати»; англ. *ask* «питати», «просити»; вірм. *haycēm* «прошу», «благаю» (суф. *-ske-* виступає у формі *-č-*); лит. *ieškoti* «шукати» (Pokorny, 16; ЭССЯ, 8, 238–239; Сараджева, 73–74). Очевидно, що семантично латинське дієслово цілком відповідає цьому ряду споріднених лексем, і немає жодної розбіжності у значеннях *quaerō* та поданої групи; у нашому випадку семантичний критерій є тією ланкою, яка дозволяє розв'язати рівняння з невідомим складником і вважати дієслово *quaerō* похідним від іє. кореня **ais-*. До того ж формальний чинник, застосований при аналізі, ґрунтується не на простому збігові звучання, що може бути абсолютно випадковим, а на фонетичних закономірностях, які виступають альфою та омегою в історичних студіях.

2. Група лексем, що походять від **ais-*, включає ще одне латинське дієслово, яке не викликає заперечень у лінгвістів з погляду спорідненості з цим іє. коренем, — *aerūsko* «жебракувати» (Pokorny, 16). Промовистою є словотвірна структура цього дієслова: *aerūsko* < іє. корінь **ais-* + суфікс *-ske-* / *-sko-*. Значення «жебракувати», очевидно, продовжує базові індоєвропейські значення. Проте для нас безсумнівним є також факт спорідненості двох дієслів — *aerūsko* і *quaerō*. Перше дієслово приєднало до основи суфікс *-ske-* / *-sko-*, а друге — формант *k^w-*. При цьому значення обох дієслів лише підкріплюють наше переконання щодо їхнього спільного походження: з одного боку, — «жебракувати», а з другого, — низка значень, розвиток яких від вихідних індоєвропейських є типовим і універсальним, а саме: «шукати» (> «запитувати»), «прагнути», «сильно хотіти» (> «просити»), «запитувати» (> «просити»). Очевидно, що «жебракувати» і «просити» — це також споріднені значення. Приклад із дієсловом *aerūsko* наочно демонструє двоскладовий характер структури дієслова *quaerō*, і гарантом правильності такого висновку виступають як семантичний, так і морфологічний критерії.

3. Якщо *quaerō* походить від **ais-* (а це, на нашу думку, достатньо ймовірно), наступним важливим питанням, яке потрібно розв'язати, є проблема початкового форманта *qu-*, а саме визначення його витоків і статусу. Оскільки утворення *quaerō* сягає тих часів, які неможливо простежити за пам'ятками, і навіть приблизна дата формування цього дієслова залишається невизначеною, навряд чи можна говорити про префікс, тим більше що префікс *qu-* латинській граматиці не відомий. Натомість можна припустити, що *qu-* є синкопованою частиною складеного слова. І в цьому зв'язку правомірною і цілком виправданою як з огляду на звуковий комплекс, так і на семантичну перспективу може бути гіпотеза про походження форманта *qu-* від іє. кореня **k^wo-*, що дав у індоєвропейських мовах низку відносних та питальних займенників: дінд. *ká-ḥ* «хто», *katará-* «який з двох», *káti* «скільки»; авест. *kō*, *katára-* «котрий з двох»; діран. *kaš*; вірм. *o*; алб. *kë*; лит. *kur*; дпрус. *ka*; свал. *cw* «де»; хет. *kuwatta* «скільки» (Pokorny, 644–648; DEILE, 92). Від **k^wo-* походять і латинські відносні та питальні займенники *qui*, *quae*, *quod*, які є результатом контамінації основ **quo-*, **qua-*, **qui-*, що були спочатку різними, але потім «частково злилися і запозичили одне в одного окремі риси відмінювання»⁹. Таким чином, дотримуючись запропонованої гіпотези, мусимо припустити, що складене дієслово **quaisō* мало б

⁹ Эрну А. Историческая морфология латинского языка. — М., 1950. — С. 119.

утворитися на базі двох коренів — займенника *quod* (обираємо цю форму, оскільки вона відповідає середньому роду, який полегшить сприйняття значення, натомість для морфологічного аспекту аналізу це неважливо, та й через часову віддаленість неможливо конкретизувати форму займенника) і дієслова **aisō*. Приблизне значення лексеми, яке можна запропонувати для виведеної в такому складі форми, це «щось хочу», «щось шукаю». Проте якщо погодитися з тезою про нероздільність категорій імені та дієслова для прадавньої мови, пошук семантики, що відповідала б саме дієслівній формі, видається необов'язковим, і можна спинитися на значенні, наприклад, «який шукають», «бажаний», де одним з компонентів значення є прихований усередині додаток.

Чи можна припустити існування подібної форми при тому, що довести це практичними прикладами нереально? Єдина можливість для цього — віднайдення схожих лексем, які поєднували б у своєму складі займенник і дієслово, в інших мовах. Якщо вдасться знайти паралелі, що підтвердять подібну типологію, це зможе слугувати якщо не доказом, то принаймні заявкою на можливість формування **quaisō* за поданою схемою.

Форми, в яких відбувається інкорпорування займенника в дієслово, як відомо, існували в давньоірландській мові (це явище називається інфігуванням займенника)¹⁰. На відміну від того, як формується, на наш погляд, лат. **quaisō* (приєднання відносного або питального займенника до дієслівного кореня), у кельтських дієсловах займенники додаються до превербів, до того ж у цьому процесі беруть участь лише особові займенники, пор.: *ro-m-icc* «вилікував мене», *no-t-bera* «я тебе віднесу», *ci as-id-beir* «хоча він це говорить»¹¹. Цікаво, що й прийменники не лише в давньоірландській, а й в інших кельтських мовах мають здатність відмінюватися, а як закінчення вони приєднують займенниковий додаток, пор.: дірл. *do-m* «в мені», *dui-t* «до тебе», *le-m* «зі мною», *la-t* «з тобою»; ірл. *uaim* «від мене», *uait* «від тебе», *romham* «переді мною», *romhat* «перед тобою» і т. ін. Вірогідно, що інфігування займенників було наступним етапом після їх приєднання до прийменників. Стосовно цього Б. О. Серебренников зазначає, що «сильна тенденція до утворення дієслів із превербами сприяла тому, що прийменник, який фактично вже перестав бути абстрактним, оскільки він пов'язувався завжди з конкретною особою, разом зі своїм займенниковим оформленням, переносився в дієслово»¹². Приклад давньоірландських дієслів, що інфігують займенник, є показовим не тільки через можливість такої конструкції в принципі, а й через унікальність цього явища для самих кельтських мов. Витоки інфігування займенників убачають у «можливості впливу якоїсь докельтської мови-субстрату»¹³. Визнання нашої гіпотези про поєднання в дієслові **quaisō* кореня із займенником потребує не лише припущення про сторонній вплив, або реліктовий залишок, але й погодження з тим, що таке цікаве словотвірне явище

¹⁰ Пор. також явище приєднання енклітичних займенників до дієслівних форм у жемайтських говірках литовської мови (див.: *Іванов Вяч. Вс.* Тохарские языки и их значение для сравнительно-исторического исследования индоевропейских языков // *Тохарские языки* / Под ред. Вяч. Вс. Иванова. — М., 1959. — С. 33–34. Автор відзначає, що це явище тотожне злиттю займенникових енклітик із попереднім дієсловом у тохарських мовах і суфігуванню займенників у дієслівних формах кельтських мов; пояснюється це впливом закону Вакернагеля, за яким енклітики посідають друге місце в реченні, пор. приєднання енклітик до дієслова в хеттській мові саме в тих випадках, коли дієслово висувається на перше місце в реченні).

¹¹ *Серебренников Б. А.* Некоторые вопросы истории кельтских языков // *Кельты и кельтские языки*. — М., 1974. — С. 77.

¹² Там же. — С. 79.

¹³ Там же. — С. 77.

було поодиноким. У будь-якому разі, ці конструкції — і кельтська, і латинська — демонструють перетворення займенника на додаток до дієслівного кореня, інкорпорованого до цілої форми. На думку Б. О. Серебренникова, у давньоірландських дієсловах із превербами «могло бути наявне переосмислення синтаксичної ролі займенникових показників. Із показників особи при приїменниках вони перетворилися на показники прямого, рідше непрямого, об'єкта, утвореного від особових займенників»¹⁴. Якщо прийняти запропоновану нами гіпотезу формування лат. **quaisō*, додатковим чинником на користь такої думки слугуватиме спорідненість італійських і кельтських мов, прадавня спільна історія яких може приховувати подібні словотвірні явища.

Доказом (хоч і непрямим) можливості формування таких складених лексем є слов'янське дієслово, що через неординарність свого утворення не мало етимологічного тлумачення в лінгвістичній літературі. Це псл. **korębati*, яке існує сьогодні як рос. *карябать, корябать* «дряпати». Лише «Етимологічний словник слов'янських мов» уперше дає цьому дієслову пояснення: «Скоріше за все, експресивне утворення відносно пізнього часу, складення займенникового префікса *ko-* й дієслівно-іменного кореня **ręb-*» (ЕССЯ, 11, 68); пор. варіантне утворення **če-rębati*, де префікс також має займенникове походження й відтворює іє. **k^we ~ *k^wo* (> псл. **ko*)¹⁵. Варто зазначити, що й слов'янський займенниковий префікс *ko-*, і латинський займенник *quod*, який відіграв роль префікса в дієслові *quaerere*, мають спільне походження, а отже, приклад слов'янського дієслова показовий для нашого дослідження і може вважатися елементом індоєвропейської типології.

Типологія, яку ми намагаємося встановити для дієслова *quaerere*, підтверджується також давньоіндійськими мовними явищами. Так, у санскриті серед варіантів складених слів існував тип *tatpuruṣa* — «його людина». «Словами *tatpuruṣa* є такі складені слова, перший елемент яких виражений іменником або займенником і уточнює значення другого елемента складеного слова. Другим елементом слів *tatpuruṣa* може бути іменник або віддієслівне утворення»¹⁶. Серед таких лексем трапляються окремі складені слова, сформовані як компоненти словосполучень, але поєднані єдиним наголосом, що й засвідчує статус окремої лексеми. Ці слова існують як іменники, проте їхнє віддієслівне утворення дуже нагадує той тип, за яким, на нашу думку, утворене дієслово *quaerere*, напр.: *aḥamkāra* «почуття самоповаги» < *aḥam* «я» + *kāra* (< *kar* «робити»); *namaskāra* «шанування», «повага» < *namas* «уклін», «поклоніння» + *kāra* (< *kar* «робити»). Іменник у наступному прикладі не тільки повністю відповідає структурі, за якою утворене і латинське дієслово, а навіть містить відповідний до лат. *quod* займенник *kim* з тим самим значенням: *kimkāra* «раб», «слуга» < *kim* «що» + *kāra* (< *kar* «робити»). Ці приклади зайвий раз дають підстави твердити про феномен інкорпорування, що свідчить, на думку В. Скалічки, про «тісний зв'язок двох синтаксично залежних слів, який є настільки тісним, що можна говорити про складене слово»¹⁷.

¹⁴ Там же.— С. 80.

¹⁵ Див.: *Илиади А. И.* Этимологические заметки по славянской лексике. 6–12 // *Slavia orientalis*.— Kraków, 2006.— Roczn. 55. N 3.— S. 396.

¹⁶ *Кочергина В. А.* Начальный курс санскрита.— М., 1956.— С. 92.

¹⁷ Цит. за: *Кочергина В. А.* Словообразование санскрита : Префиксация и основосложение.— М., 1990.— С. 197.

Отже, ми припускаємо, що дієслово *quaerĕre* є унікальним для латинської мови давнім утворенням, в основі якого — синтаксична конструкція з дієсловом **aisō* «шукаю» і додатком-займенником *quod* «що».

Поряд з дієсловом *quaerĕre* має бути розглянуте й *quaesĕre*, оскільки воно є дезидеративною формою першого (Ernout, Meillet, 1972). Форма дезидеративного способу в індоєвропейських мовах утворилася завдяки приєднанню до основи *-ssō* (*-sō* після довгої голосної або дифтонга)¹⁸: *quaesō* < *quais-sō* «збираюся шукати». Ця форма зберегла простий звук *s*, оскільки після спрощення подвійного *ss* новий інтервокальний *s* більше не зазнавав ротацізму¹⁹. А. Ерну й А. Мейє відзначають, що в архаїчний період латинської мови автори часто плутали ці два дієслова і що форма перфекта *quaerĕre*, а саме *quaesivi*, викликає великий сумнів, оскільки вона могла бути в дезидератива, тоді як перфектом самого *quaerere* мала б виступати форма **quaesī* < **quaessī* (як перфект *ussī* від *ūro*) (Ernout, Meillet, 1971). Отже, з погляду морфології історія цих двох дієслів є практично спільною, тому їх слід аналізувати паралельно, оскільки вони мають і спільну семантику. Однак показовим є те, що дієслово *quaesĕre* — не лише морфологічно похідна форма від *quaerĕre*, а ще й наступний етап семантичної еволюції: крім значення «шукати», основного для обох дієслів, у *quaesĕre* — це ще й «просити» (Ernout, Meillet, 1972; Walde, Hofmann, 2, 396; OLD, 1534; Дворецкий, 841; Трофимчук, 518).

Важливим питанням при аналізі дієслова *quaerĕre* (і похідного від нього *quaesĕre*) є з'ясування появи значення «запитувати», виникнення якого поряд зі значенням «шукати» не є несподіваним, оскільки вписується у відповідну типологічну схему. Так, наприклад, формувалося значення «запитувати» в базового латинського дієслова *percontari*. У його основі — іменник грецького походження *contus* (< гр. *χοῦτός*) «жердина, багор» (Дворецкий, 742; Ernout, Meillet, 251; OLD, 1331; Трофимчук, 450), що сягає іє. кореня **kent-* «встромлювати, втикати, настромлювати» (Pokorny, 567; Frisk, 821). Таким чином, *percontari* утворилося завдяки поєднанню запозиченого грецького іменника з латинським префіксом (*per* + *contus*) і спочатку вживалося, очевидно, як термін мореплавства — «зондувати, обшукувати дно моря або річки» (Corominas, 3, 870), згодом набувши ширшого значення — «шукати». Далі значення розвивалися за типовою схемою, яка слугувала вектором семантичного розвитку для багатьох дієслів, тобто «шукати» > «питати, розпитувати», або, як зауважують А. Ерну і А. Мейє, значення «зондувати» стало вживатися «в моральному сенсі» (Ernout, Meillet, 251).

Іншою універсальною ознакою таких дієслів є розвиток поряд із значенням «запитувати» значення «просити», як це відбулося, наприклад, у лат. *precari* (пор. фр. *prier* та іт. *pregare* «просити»): «просити» < «запитувати» < «шукати» < «рити» (іє. **peŕk-*, **peŕk-*, **pŕk-*; Pokorny, 821). Перелік визначень *quaerĕre* у словниках латинської мови, на перший погляд, не підтверджує цієї тези. Проте похідне від *quaerĕre* дієслово *quaesĕre* заповнює ланку в цій типології.

Дослідження історії лексем, які походять від *quaerĕre* та *quaesĕre*, свідчать, що дієслово *quaerĕre* пройшло цікаву семантичну еволюцію на романських теренах, проте в кожній з неолатинських мов є певні відмінності.

Найсуттєвішими виявилися зміни в семантичній структурі іберо-романського варіанта дієслова *quaerĕre*. В іспанській мові це дієслово ніколи не втрачало своєї частотності, зустрічається воно в усіх пам'ятках уже в X ст. (Coripio, 389).

¹⁸ Эрну А. Знач. праця. — С. 167.

¹⁹ Тронский И. М. Очерки из истории латинского языка. — М., 1953. — С. 178.

Проте в його семантичній структурі від початку становлення національної мови спостерігається вихід на перший план значення, яке не було головним у класичній латині, а саме волонтактивне, що виявлялося у вираженні наміру, висловленні бажання щось мати, зробити тощо. Важливо зауважити, що класичне латинське дієслово не мало значення «хотіти», «бажати» в широкому розумінні, воно розвинулося згодом, у неолатинських мовах. У класичній латині це значення дієслова *quaerere* було семантично звужене до «сильно хотіти», до того ж його вираження часто було обмежене синтаксично, оскільки для реалізації значення дієслово вживалося, як правило, у поєднанні з інфінітивом. Тексти іберо-романських мов архаїчної доби демонструють суттєві перетворення в семантиці дієслова *quaerere*. У процесі семантичної еволюції від індоєвропейської прамови до латини воно закономірно (як нами встановлено) розвинулося в дієслово мовлення зі значенням «запитувати», оскільки споконвічно означало «шукати». Проте ця тенденція припинилася в іберійській латині: тут сема «шукати» знайшла інший розвиток, не менш типовий, це — трансформація в сему «бажати». Так, у «Пісні про мого Сіда» дієслово *querer* означає «хотіти», «бажати» в широкому розумінні і вживається як самостійне, без обов'язкового сполучення з інфінітивом іншого дієслова, напр.: «...aun çerca o tarde | el rey *querer* me ha por amigo» (Cid, 76) — «...рано чи пізно король *забажає* мене в друзі»; «Los de Carrión | son de natura tal non gelas devien *querer* | sus fijas por varraganas» (Cid, 3275–3276) — «Інфанти Каррьона такого знатного походження, що не вважають своїм обов'язком *хотіти* його дочок у коханки».

Статус дієслова зі значенням «хотіти», «бажати» в середньовіччі отримали також лексеми галісійсько-португальської мови (*querer*) і логудорського діалекту сардської мови (*kerrere*), про що свідчать перші тексти, написані ними²⁰. Португальська мова має багато близьких типологічних паралелей з іспанською, що пояснюється і спільною історією, і безумовним впливом кастильської мови на всі іберійські. В. Ф. Шишмарьов, наголошуючи на багатьох точках дотику португальської та іспанської мов, зазначає, що в португальській — «ті ж іберизми, кельтизми й германізми, ті ж арабізми»²¹. Так і розвиток лат. *quaerere* мав один вектор у португальській та іспанській мовах. Сардська мова також не випадково дає приклади лексем, що розвивалися в одному руслі з лексемами іберо-романських мов. Сардська лексика завжди відчувала вплив іспанської та каталанської мов, оскільки вони по черзі певний час були державними на Сардинії. Можливо, пояснення лексико-семантичних збігів сардської мови, з одного боку, й іберо-романських, — з другого, слід шукати і в тому, що прадавнє населення Сардинії було спорідненим з іспанськими іберами, про що писали Сенека, Ієронім, Страбон²². Цей семантичний розвиток дієслова *quaerere* в «хотіти», «бажати» в результаті обмежився саме іберо-романськими і сардською мовами (слід зауважити, що сардська мова стоїть окремо в генетичній класифікації романських мов і не входить до жодної з підгруп), у той час як інші романські мови обрали традиційну для цього значення латинську лексему — *velle*.

Наступні трансформації в семантичній структурі іспанського дієслова *querer* полягали в тому, що воно починає вживатися у значенні «любити», «кохати». Приклади цього зустрічаються вже у «Пісні про мого Сіда»:

²⁰ *Lapesa R. Historia de la lengua española.* — Madrid, 2001. — P. 93.

²¹ *Шишмарев В. Ф. Очерки по истории языков Испании.* — М., 2008. — С. 247.

²² *Сергиевский М. В. Введение в романское языкознание.* — М., 1952. — С. 45–46.

«A las sus fijas | en braço' las prendia,
 legolas al coraçon | ca mucho las *queria*.
 Lora de los ojos, | tan fuerte mientras sospira:
 “¡Ya doña Ximena | la mi mugier tan complida,
 como a la mi alma | yo tanto vos *queria!*...”» (Cid, 275–279) — «Двох

своїх дочок до серця притиснув, так сильно він їх *любив*. Зі слюзми в очах так сильно зітхнув: “О, донья Хімено, дружино моя люб’язна, як душу мою *люблю* я вас!...”».

Семантичний розвиток від «хотіти» до «любити» має паралель зі згаданим вище дієсловом *velle*, а точніше, з дієсловами, що розвинулися від цієї лексеми в романських мовах, оскільки вони, так само як *querer*, могли вживатися в значенні «любити» (пор. іт. *volere, volere bene* «любити», *volere molto bene* «дуже любити»). У романістиці така спільна для двох дієслів еволюція пояснювалася по-різному — або спільним калькуванням грецького *θέλω τὸ χορίτσι*, або калькуванням дієсловами, похідними від *velle*, семантичних зрушень, притаманних дієслову *querer*, що відбулися на іберійських теренах (Corominas, 3, 945). Найвірогіднішою є гіпотеза, згідно з якою така семантична трансформація є загальною, універсальною, властивою всім мовам. Проте певна алегорія, що міститься у використанні *querer* замість існуючого в іспанській мові дієслова *amar* із значенням «любити», може вважатися бажанням уникнути зайвої урочистості і надмірної пишномовності, які, на думку Х. Коромінаса, відчуються в дієслові *amar* (Corominas Breve, 486).

Сучасна португальська мова фіксує у дієслова *querer* значення, подібні до іспанських — «хотіти», «бажати», «вимагати», «любити» (Cunha, 653). Головне іберо-романське значення дієслова *querer* «хотіти», «бажати» в португальській мові знаходимо в текстах X–XI ст. (паралельно з іспанською мовою). Часто зустрічається воно і в текстах, які входять до «Diplomata et Chartae» — одного з найдавніших джерел вивчення витоків португальської мови: «Que isto placito *quesieri* infringere» (Machado, 5, 16) — «Щоб цю санкцію *захотів* порушити». Типовим є приклад із «Фарсу про погоничів мулів» Ж. Вісенте (XVI ст.):

«Senhor, não me prolongueis,
 qu'isso não traz concurusão,
 nem vejo que a *quereis*» (Вольф, 141) — «Сеньйоре, не продовжуйте, бо цьому немає кінця, не бачу, що ви цього *бажаєте*».

Значення «любити» додається до португальського *querer* починаючи з XVI ст., свідченням чого, на думку Х. Коромінаса, є сполучення дієслова з прислівником *bet* «дуже», оскільки «любити» — це «дуже хотіти» (*querer bet*) (Corominas, 3, 945); пор. з поданим вище подібним прикладом італійського дієслова з прислівником — *volere bene*.

В італійській мові лат. *quaerere* не втратило своєї частотності в більшості значень. Фонетичні трансформації перетворили його форму спочатку на *cherere, chierere*, а потім на *chiedere* (через дисиміляцію *r-r > d-r*) (Cortelazzo, 241; Prati, 267). Сьогодні дієслово *chiedere* залишається одним з найуживаніших дієслів мовлення і, безперечно, одним із базових зі значеннями «просити» і «запитувати». Цікаво, що першим словники подають значення «просити» — те, яке не було притаманне латинській лексемі, проте його поява поряд зі значенням «запитувати» і навіть його вихід на перший план — цілком закономірне явище, яке ми спостерігали на прикладі інших дієслів. Сучасні значення іт. *chiedere* подаються словниками в такій послідовності: «просити», «запитувати», «вимагати», «наказувати», «претендувати», «заявляти ціну на товар» (Battaglia, 3, 68–69;

Palazzi, 245). Уживання *chiedere* в його головних значеннях знаходимо ще в «Божественній комедії» Данте Аліг'єрі: «...di subito *chiede* ove s'arresta» (Dante, Inf., canto 21, 69) — «...одразу *просить* там, де зупиниться»; «...ma parla, e *chiedi* a lui, se più ti piace» (Dante, Inf., canto 13, 81) — «...говори-но і *спитай* у нього, якщо це тобі більше до вподоби». Але цікавою є низка значень, що вважаються сьогодні застарілими: «бажати», «хотіти», «жебракувати», «звати», «погоджуватися», «запрошувати» (Battaglia, 3, 68–69). У того ж Данте знаходимо приклади значень, які згодом вийшли з ужитку: «Per fede mi ti lego di far ciò che mi *chiedi*» (Dante, Purg., canto 16, 52–53) — «Вірою пов'язую себе з тобою, щоб зробити те, що ти *хочеш*»; «...ghiotta, di quel si pasce, e più oltre non *chiede*» (Dante, Purg., canto 16, 101–102) — «...лоток, з якого їсть, і нічого іншого *не бажає*». Серед застарілих особливу увагу привертає значення «хотіти», «бажати», яке стало головним для дієслів, що походять від *quaerēre* в іберо-романських мовах. А значення «жебракувати» в італійській лексемі знову повертає нас до паралелі між *quaerēre* та *aeruscāre*, а отже, до ідеї походження латинського дієслова від **ais-*, оскільки значеннева еволюція ніколи не буває випадковою. Приклад італійської мови, яка втратила значення «хотіти», є показовим, позаяк саме твори письменників стародавньої Італії, наприклад комедії Теренція, зафіксували появу цього семантичного явища, що полягало в еволюції семи «пошук» у сему «бажання». Однак саме в італійській мові, на відміну від інших романських мов, це значення швидко застаріло і вийшло з широкого вжитку, про що свідчить відсутність його в більшості італійських словників. Тут слід принагідно зауважити, що значення «просити», яке стало головним в італійській мові, у часи Відродження було активним і в іспанського *querer*, що доводить приклад з «Дон-Кіхота»: «Has de saber... que yo nací por *querer* del cielo en esta nuestra edad de hierro para resucitar en ella la dorada, o de oro»²³ — «Ти маєш знати: я народився, щоб у наш залізний вік *просити* в неба воскресити позолочений або золотий вік». Згодом значення «просити» в іспанському дієслові відходить на периферію і повністю втрачає свої позиції. Італійська та іберійська лексеми, таким чином, обрали свою нішу в полісемантичній структурі лат. *quaerēre*, відкинувши решту значень як застарілі, але кожний напрям розвитку не був випадковим.

Ще більших змін лат. *quaerēre* зазнало на галльських теренах. У старофранцузькій мові це дієслово існувало у формі *quere* (*querre*) і зберігало всі основні латинські значення — «шукати, розшукувати», «просити», «вимагати», «бажати, хотіти» (Godefroy, 6, 504–505; Greimas, 488; Grandsaignes, 489). Якщо проаналізувати текст лише одного роману Кретьєна де Труа «Рицар воза», можна знайти приклади вживання дієслова *querre* в усіх названих вище значеннях:

«Et tot iver et tot esté
Vos ai fet *querre* et sus et jus,
N'onques trover ne vos pot nus» (Troyes, Le chevalier, 6862–6864) — «Цілу зиму і ціле літо я *розшукував* вас і тут і там, та ніде вас не зміг знайти»;
«Dame, fet il, vos ne savez
Del seneschal que il me *quiert*?» (Troyes, Le chevalier, 116–117) — «Мадам, — говорить він, — чи не знаєте ви, що в мене *просить* сенешаль?»;
«Ja ne vos an *quiert* retenir
Ne ja nel vos contredira» (Troyes, Le chevalier, 5406–5407) — «Він не *хоче* вас затримувати, і він вам не заперечить».

²³ Цит. за: Будагов Р. А. Сравнительно-семасиологические исследования (романские языки). — М., 1963. — С. 65.

У середньофранцузькій мові дієслово *querre*, набувши форми *quérir* (форма є результатом заміни дієвідміни, а не фонетичної еволюції), втрачає значення «бажати», «хотіти», але продовжує вживатися у значенні «шукати» і «просити» (Greimas, Keane, 518). Проте у XVII ст. цю лексему відтіснило дієслово *chercher* зі значенням «шукати» (Dauzat, Dubois, Mitterand, 622; Bloch, Wartburg, 525), і саме воно залишається в сучасній французькій мові основним із цієї семантикою. Для вираження значень «просити» та «хотіти» французька мова надала перевагу дієсловом *demander* і *vouloir*. Сьогодні дієслово *quérir* з єдиним збереженим значенням «шукати» включено до французьких словників, але вважається застарілим і вживається лише в літературній мові у формі інфінітива і у складі кількох словосполучень, напр.: *aller (venir) quérir* «піти за», *envoyer quérir* «послати за». Стосовно зникнення багатьох французьких лексем, серед яких, зокрема, *querre* і *quérir*, і їх заміни іншими (у випадку з названим дієсловом — лексемою *chercher*), Ф. Брюно зауважує, що це обмеження старої лексеми було таким значущим, а вторгнення конкуруючого слова настільки повним, що неможливо було збагнути, у чому полягали переваги нового слова перед старим²⁴.

Таким чином, французька мова майже повністю втратила колись частотну лексему і замінила її іншими, кожна з яких втілює одне зі значень забутого латинського дієслова. Цікаво, що Італія і Галлія відмовилися від інновації, запропонованої самим же Римом, тобто від використання дієслова *quaerere* у значенні «хотіти». Для цього вони надали перевагу іншій лексемі, а саме народнолатинському дієслову **volere* (від класичного *velle*), яке завжди мало це значення, і сьогодні фр. *vouloir*, іт. *volere*, каталан. *voler* (як відомо, каталанська мова посідає проміжне місце між іберо-романською та галло-романською підгрупами) — базові дієслова зі значенням «хотіти». Тут важливо додати, що попри збереження каталанського *querir* у значенні «шукати, вимагати» каталанська мова, традиційно перебуваючи під певним впливом кастильської, запозичила ісп. *querer* у значенні «хотіти, бажати», незважаючи на існування своєї лексеми *voler*²⁵. На відміну від логудорського діалекту сардської мови, у якому значення «хотіти» має лексема, що походить від *quaerere*, у кампіданському діалекті це значення втілюється в дієслові, похідному від *velle*, — *bòlliri* (Corominas, 3, 944). Заради справедливості слід навести слова Х. Коромінаса, якими він заперечує стовідсотковий розподіл територій і мов, де закріпилося, з одного боку, *quaerere* у значенні «хотіти», а з другого — *velle*: «У поемі про Сіда і деяких інших архаїчних текстах існують приклади, де *querer* було ще близьким до етимологічного значення «шукати»... і, навпаки, у романських мовах, що залишилися вірними *velle*, трапляються сліди невдалої тенденції розвитку значення, подібного до кастильського» (Corominas, 3, 944).

Несподівано склалася доля *quaerere* у східнороманському ареалі. У літературній румунській мові *cere* означає «просити» (паралель з італійською мовою є нормальним явищем), «вимагати», «хотіти» (Tiktin, 326–327), а лексеми, які фактично виступають рефlekсами лат. *quaerere* в інших балканських мовах, демонструють весь спектр латинських значень: арум. *tser* «шукати», «просити», мегл.-рум. *tser* «хотіти», «любити», істр.-рум. *tšeršesc* «хотіти», «просити» (Pușcariu, 28). Від *quaerere* на сході Романії виникла ще група дієслів із формантом *ș*, які також демонструють цікавий набір значень: рум. *cerși* заст. «просити», «жебракувати», арум. *čiršescu* «наполегливо шукати», «рити», «копати»,

²⁴ Brunot F. Précis de grammaire historique de la langue française. — Paris, 1899. — P. 227.

²⁵ Шуммарев В. Ф. Очерки по истории языков Испании. — М., 2008. — С. 60, 242.

істр.-рум. *čerși* «шукати» (Mihaescu, 234). Вочевидь балканські дієслова втілюють усі латинські значення *quaerere*.

На відміну від *quaerere*, що продовжило своє існування в романських мовах, але зі зміненими значеннями, дієслово *quaesere* не залишило після себе жодних слідів, поступившись місцем іншим синонімам.

Як засвідчує проведений аналіз, усі дієслова об'єднують один набір значень, які закономірно еволюціонують від етимона до кожної з представлених лексем. Латинське дієслово на основі вихідних індоєвропейських значень розвинуло нове — «запитувати», що видається цілком закономірним і універсальним явищем з огляду на наявність у семантичній структурі індоєвропейської лексики значення «шукати». Подальша еволюція лексем у межах національних мов також не є несподіваною, оскільки поява значення «просити» поряд із значенням «запитувати» є типовою. Розширення значення «хотіти» і постання на його основі значення «любити» також має паралелі в інших мовах, а втрата частини значень і поглиблення одного, що стає базовим для конкретної романської лексики, впливають з національних умов кожної з розглянутих мов і можуть бути пояснені «боротьбою» синонімів, яких у класичній латині було чимало. Проте головний висновок полягає в тому, що вся значеннева еволюція, що її пройшли і лат. *quaerere*, і похідні від нього романські дієслова, може розглядатися як продовження семантичного розвитку іє. **ais-*, оскільки виявлені трансформації відповідають загальним семантичним законам.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Бенвенист	— Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов.— М., 1995.— 360 с.
Вольф	— Вольф Е. М. Формирование романских литературных языков. Португальский язык.— М., 1983.— 211 с.
Дворецкий	— Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь.— М., 1976.— 1096 с.
Сараджева	— Сараджева Л. А. Армяно-славянские лексико-грамматические параллели.— Ереван, 1980.— 186 с.
Трофимчук	— Трофимчук М., Трофимчук О. Латинсько-український словник.— Л., 2001.— VIII + 694 с.
Федорова	— Федорова Е. В. Ранняя латинская письменность (VIII–II вв. до н. э.).— М., 1991.— 240 с.
ЭССЯ	— Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд / Под ред. О. Н. Трубачева.— М., 1974–2009.— Вып. 1–35.
Ap. Met.	— <i>Apulejus</i> . Metamorphoses.— http:// www.thelatinlibrary.com/apuleius.html
Battaglia	— Battaglia S. Grande dizionario della lingua italiana.— Torino, 1961–2002.— Vol. 1–21.
Bloch, Wartburg	— Bloch O., Wartburg W. von. Dictionnaire étymologique de la langue française.— Paris, 2004.— 682 p.
Bréal, Bailly	— Bréal M., Bailly A. Dictionnaire étymologique latin.— Paris, 1885.— 465 p.
Corominas Breve	— Corominas J. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana.— Madrid, 2003.— 627 p.
Corominas	— Corominas J. Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana.— Madrid, 1974.— Vol. 1–4.
Corripio	— Corripio F. Diccionario etimológico general de la lengua castellana.— Barcelona, 1974.— 511 p.
Cortelazzo	— Cortelazzo M., Cortelazzo M. A. L'Etimologico minore DELI Dizionario etimologico della lingua italiana di Manlio Cortelazzo e Paolo Zolli.— Bologna, 2004.— 1440 p.
Cunha	— Cunha A. G. da. Dicionário Etimológico Nova Fronteira da língua portuguesa.— Rio de Janeiro, 2003.— 940 p.

- Dante. Inf. — *Dante Alighieri*. La Divina Commedia. Inferno.— [http:// www.greatdante.net/](http://www.greatdante.net/)
- Dante. Purg. — *Dante Alighieri*. La Divina Commedia. Purgatorio.— [http:// www.greatdante.net/](http://www.greatdante.net/)
- Dauzat, Dubois, Mitterand — *Dauzat A., Dubois J., Mitterand H.* Nouveau Dictionnaire étymologique et historique.— Paris, 1973.— 814 p.
- DEILE — *Roberts E. A., Pastor B.* Diccionario etimológico indoeuropeo de la lengua española.— Madrid, 2001.— 360 p.
- Ernout, Meillet — *Ernout A., Meillet A.* Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots.— Paris, 1951.— 1385 p.
- Forcellini — *Forcellini Aeg.* Totius Latinitatis Lexicon. Opera et studio.— Prati, 1858–1883.— T. 1–7.
- Frisk — *Frisk H.* Griechisches Etymologisches Wörterbuch.— Heidelberg, 1960.— Bd 1–2.
- Godefroy — *Godefroy F.* Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle.— Paris, 1881–1902.— T. 1–10.
- Grandsaignes — *Grandsaignes d'Hauterive.* Dictionnaire d'ancien français. Moyen âge et renaissance.— Paris, 1947.— 592 p.
- Greimas — *Greimas A. J.* Dictionnaire de l'ancien français. Le Moyen Age.— Paris, 1994.— 630 p.
- Greimas, Keane — *Greimas A. J., Keane T. M.* Dictionnaire du moyen français.— Paris, 2001.— 668 p.
- Machado — *Machado J. P.* Dicionário etimológico da língua portuguesa.— Lisboa, 1977.— Vol. 1–5.
- Mihăescu — *Mihăescu H.* La romanité dans le Sud-Est de l'Europe.— București, 1993.— 600 p.
- OLD — Oxford Latin Dictionary.— Oxford, 1968.— 2126 p.
- Palazzi — *Palazzi F.* Novissimo dizionario della lingua italiana.— Milano, 1946.— 1358 p.
- Pet. Sat. — *Petronius.* Satiricon.— <http://www.thelatinlibrary.com/petronius.html>
- Pl. Pseud. — *Plautus.* Pseudolus.— <http://www.thelatinlibrary.com/plautus.html>
- Cid — Poema de mio Cid.— <http://www.los-poetas.com/e/cid.htm>
- Pokorny — *Pokorny J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch.— Bern, 1959.— Bd 1.— 1182 s.
- Prati — *Prati A.* Vocabolario etimologico italiano.— Milano, 1970.— 1097 p.
- Puşcariu — *Puşcariu S.* Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element.— Heidelberg, 1905.— 235 s.
- Tiktin — *Tiktin H.* Rumänisch-deutsches Wörterbuch.— Bukarest, 1903–1925.— Bd 1–3.
- Troyes, Le chevalier — *Troyes C. de.* Le chevalier de la charrette // Troyes C. de. Romans.— Paris, 1994.— 1280 p.
- Walde, Hofmann — *Walde A., Hofmann J. B.* Lateinisches Etymologisches Wörterbuch.— Heidelberg, 1938–1954.— Bd 1–2.

(Донецьк)

O. G. MIKINA

FROM THE ROMANCE ETYMOLOGY: TOWARDS THE SEMANTICO-TYPOLOGICAL CRITERION OF EXPLANATION OF THE LATIN *QUAERERE*

A new etymology of the Latin verb *quaerere*, which is based on the semasiological and typological principals, is suggested in the given article. Observation of semantic evolution of the reflexes of *quaerere* in the Romance languages is used to support the suggested etymology.

Key words: etymology, semasiology, semantic, evolution, Romance, lexeme.